

ILM FAN XABARNOMASI

Ilmiy elektron jurnali

EDGAR ALLAN PONING “A DREAM WITHIN A DREAM” SHE’RINING FONOSTILISTIK TAHLILI.

N.R. Qurbonova, PhD,dots., Buxoro davlat universiteti, Buxoro

Z.R. Babajanova, magistrant, Buxoro davlat universiteti, Buxoro

zbabajanova87@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu tadqiqot she’rdagi fonetik elementlar va ularning mavzulariga munosabatini tahlil qilish orqali ushbu tushunchani o’rganishga harakat qiladi. Edgar Allan Poning “A Dream Within A Dream” she’rida alliteratsiya, assonans, konsonans, takrorva onomatopiya kabi turli xil fonostilistik vositalardan foydalanadi va ular statistik tahlil qilinadi, taklif qilingan farazlarni tasdiqlaydi. Ushbu tadqiqot tilshunoslar va stilistlar uchun fonostilistik vositalarni tushunishga hissa qo’shishga qaratilgan.

Kalit so’zlar: fonostilistika, she’r “A Dream Within A Dream”, alliteratsiya, assonans, konsonans, onomatopiya.

Stilistikaning bir bo’limi bo’lgan fonostilistika tildagi tovush qoliplari va ularning stilistik ta’sirini o’rganishga asosiy e’tiborni qaratadi. Unda qofiya, ritm, alliteratsiya, fonema takrori kabi turli fonetik xususiyatlar adabiy asarning estetik va hissiy ta’siriga qanday hissa qo’shishini o’rganadi. Ingliz zamon yozuvchilari o’zlarining yozuvlarining musiqiyliigi, tasviri va umumiy ta’sirini kuchaytirish uchun tarix davomida fonostilistik vositalardan foydalanganlar. Ma’lumki, til va adabiyot chuqur bog’liqdir, chunki til inson hayotida muloqot qilishning asosiy vositasi bo’lib xizmat qiladi. U fikrlarni ifodalash va etkazishda muhim rol o’ynaydi. Sapir ta’kidlaganidek, "Language is a purely human and noninstinctive method of communicating ideas, emotions, and desires using systems of voluntarily produced symbols." ("Til - ixtiyoriy ravishda yaratilgan ramzlar tizimidan foydalangan holda g’oyalar, his-tuyg’ular va istaklarni etkazishning sof insoniy va noinstinktiv usuli".)¹ Bu shuni anglatadiki, inson hayotida tilning qanday ahamiyatga ega ekanligini va uning qanday shakllanganligini bildiradi.

Tovushlar va ma’no o’rtasidagi munosabat tilshunoslarni azaldan hayratda qoldirib kelgan, ular qadimgi davrlarga borib taqaladi. She’riyatda bu munosabat ko’pincha shoirlar tomonidan har bir so’z o’z ma’nosiga hissa qo’shadigan uyushiq mavzu yaratish uchun ishlatiladi.² Shoirlarning so’z tanlashi tasodifiy emas, balki maqsadli va qasddandir. Shunga qaramay, bu so’zlar tinglovchining o’ziga xos reaksiyalarini qo’zg’atish uchun ataylab tanlangan va she’r mavzusi bilan bog’liq holda keng ko’lamli his-tuyg’ularni uyg’otishga qaratilgan. Bu effektga erishish uchun tovushlarni mohirona birlashtirish ijodiy jarayonning ajralmas jihati hisoblanadi. Bunday ijodiy urinishlarni tahlil qilish fonostilistik tahlil doirasiga kiradi. Turli nazariyotchilar mavzuga turlicha yondashadilar. Ba’zilar, Magnus (2001)³ kabi, har bir tovush ma’noga ega bo’lgan semantik jihatga e’tibor beradi. Boshqalar, masalan, G’arb, tinglovchiga ta’sir qilish uchun faqat ovozning o’ziga xos kognitiv ta’siriga e’tibor qaratadi. Biroq, bu tadqiqot fonostilistikaga keng qamrovli yondashuvni qo’llaydi, bunda ham semantik, ham kognitiv istiqbollarni hisobga oladi. Tahlil qilinayotgan ma’lumotlar Edgar Allan Po qalamiga mansub she’r bo’lib, u vaqt tez o’tib ketayotganda afsuslanish tuyg’usiga ega bo’lgan

¹ Sapir, Edward. 1949. Language: An Introduction to The Study of Speech. New York: Harcourt, Brace, and Company P.72-75

² Fikry Prastya Syahputra, Indah Permata Sari Manurung, T Silvana Sinar Phonological level in Allama Iqbal’s poem “The Bird’s Complaint” A stylistic analysis Lingua Vol. 13, No. 2, December 2018 P.83

³ Magnus, M. What’s in a Word?: Studies in Phonosemantics.. Longman, Harlow, UK .2001 P.143

behudalik va qayg‘u tuyg‘ularini o‘rganadi. Ushbu tadqiqot ikkita asosiy savolni hal qilish uchun Edgar Allan Po she‘rining fonostilistik jihatlarini tahlil qilishga qaratilgan: Po o‘z she‘rida qanday fonostilistik vositalardan foydalangan? Ushbu kontekstda qaysi qurilma eng mashhur? Gipoteza shuni ko‘rsatadiki, Po alliteratsiya, assonans, konsonans, takrorlash, onomatopeya kabi turli xil fonostilistik vositalardan foydalanadi. Biroq, qofiyali so‘zlar eng ko‘p ishlatiladigan vosita bo‘lishi kutilmoqda. Ushbu farazlarni tasdiqlash uchun fonostilistik va statistik tahlillar o‘tkazildi. Ushbu tadqiqotda ma‘lumotlarni tahlil qilishda Hammerberg va (2016), Miles va boshqalar (2014)⁴ ta‘kidlaganidek, sifatli usul qo‘llaniladi. Binobarin, tadqiqot diqqat markazida she‘rning barcha misralarida ko‘rsatilganidek, fonologik darajadagi til vositalarini o‘z ichiga olgan misralarga qaratilgan. Ma‘lumotlar jadval ko‘rinishida uchta ustundan iborat: satr yoki stanza, she‘r satri va til qurilmalari. Ushbu izlanish natijalaridan tadqiqotchi xulosa chiqaradi.

Ushbu tadqiqot natijalari tilshunoslikning og‘zaki nutq tovushlarini tizimli o‘rganishga qaratilgan bo‘limi bo‘lgan fonologiyaning ahamiyatini ko‘rsatadi. Stilistika sohasida adabiy asarning eshitish va estetik sifatlarini shakllantirishda fonologik vositalar hal qiluvchi o‘rin tutadi. Bu qurilmalarga alliteratsiya, assonans, konsonans, qofiya sxemasi, pararifiya, teskari qofiya va onomatopoeiya kiradi. Ulardan foydalanish orqali yozuvchilar o‘z matnlarining musiqiyliigi, ritmi va hissiy ta‘sirini kuchaytirib, adabiy asarning umumiy ta‘sirchanligiga hissa qo‘shishlari mumkin. Natijalar va munozaralar bo‘limida tilshunoslikning bo‘limi bo‘lgan fonologiya so‘zlashuv tilining tovush tizimini tadqiq etishini ko‘rsatadi. Stilistika doirasida fonologik usullar turli xil asboblarni, jumladan alliteratsiya, assonans, konsonans, qofiya sxemasi va onomatopoeyani o‘z ichiga oladi.

Alliteratsiya

Satr raqami
3

She‘r satri
"Thus much let me avow"
/ðʌs mʌtʃ lɛt mi ə'vaʊ/

Fonologik vosita
• Much – me
/mʌtʃ / - /mi /
/ m /

Uchinchi qatorda birinchi alliteratsiya "much" va "me" so‘zlari qaysi ikkalasi ham so‘zlar bir xil undosh tovushga ega so‘zlarning boshi /m/ tovushidir.

Alliteratsiya

Satr raqami
5

She‘r satri
"That my days have been a
dream;"
/ðæt maɪ deɪz hæv bi:n ə drem/

Fonologik vosita
• Days – dream
/deɪz / - / drem /
/ d /

Yuqorida beshinchi qatorda alliteratsiya "d" tovushi bilan uchragan holatini ko‘rishimiz mumkin. Bular: 'days' va 'dream' so‘zlarida uchragan.

Alliteratsiya

Satr raqami
6

She‘r satri
"Yet hope has flown away"
/jɛt ɪf hoʊp hæz fləʊn ə'weɪ/

Fonologik vosita
• hope – has
/hoʊp / - / hæz /
/ h /

Ettinchi qatorda alliteratsiya bu "hope" va "has" so‘zlarida qaysikim ikkalasida ham so‘zlar bir xil boshlang‘ich undosh "h" tovushga ega.

Alliteratsiya

⁴ Hammarberg, K.; Kirkman, M., and de Lacey, S. 2016. Qualitative research methods: when to use them and how to judge them. Human Reproduction, 31 (3), p. 498–501

Satr raqami 11	She'r satri "And I hold within my hand" /ænd aɪ hoʊld wɪ'ðɪn maɪ hænd /	Fonologik vosita • hold – me / hoʊld / - / hænd / / h /
-------------------	--	--

O'n birinchi qatorda alliteratsiya topilgan "hold" va "hand" so'zlari ikkalasi ham so'zlar bir xil boshlang'ich undosh tovushga ega; bu tovush /h/

Alliteratsiya

Satr raqami 18	She'r satri "While I weep--while I weep!" /waɪl aɪ wi:p--waɪl aɪ wi:p /	Fonologik vosita • While – weep / waɪl / - / wi:p / / w /
-------------------	--	--

Assonans

Satr raqami 1	She'r satri "take this kiss upon the brow" /teɪk ðɪs kɪs ə'pɒn ðə braʊ /	Fonologik vosita • this – kiss / ðɪs / - / kɪs / / ɪ /
------------------	--	---

She'rdagi birinchi assonans tovush birinchi misrada uchraydi. Assonans tovush "this", "kiss" so'zlarida uchraydi. Unda ikkala so'z ham bir xil unli tovush mavjud bo'lib, bu /i/ tovushidir. Birinchi assonans "been" va "dream" so'zlarida topilgan va ikkala so'zda ham bo'lgan bir xil unli tovush bor, bu tovush /i/.

Assonans

Satr raqami 18	She'r satri "deep, While I weep--while I weep" /di:p, waɪl aɪ wi:p waɪl aɪ wi:p /	Fonologik vosita • deep – weep / di:p/ - /wi:p / / i /
-------------------	---	---

O'n sakkizinchi qatorda assonans paydo bo'ladi "deep" va "weep" so'zlari ikkala so'zda bir xil unli tovush bo'lsa, u /i/ tovushidir.

Konsonans

Satr raqami 1	She'r satri "kiss upon the brow" / kɪs ə'pɒn ðə braʊ/	Fonologik vosita Kiss /kɪs / / s /
------------------	---	---

She'rning birinchi satrida birinchi konsonans ko'rishimiz mumkin. "kiss" so'zi tarkibida /s/ tovushi bor.

Konsonans

Satr raqami 2	She'r satri "And, in parting from you now" /ænd ɪn 'pɑ:tɪŋ frɒm ju: naʊ/	Fonologik vosita And- parting /ænd /pɑ:tɪŋ / / n /
------------------	---	---

Ikkinchi qatorda esa konsonans keladi barcha so'zlarda "and", "parting" so'zlari har birining bir xil undosh tovushi so'z, bu tovush /n/.

Konsonans

Satr raqami 7	She'r satri "In a night, or in a day"	Fonologik vosita night - day
------------------	--	---------------------------------

/n ə nait ɔ:r n ə dei/

/ nait /- / dei /

/ n / / d /

/n/ va /d/ tovushlari yettinchi qatordagi konsonantlarni yuqoridagi jadvalda ko'rishimiz mumkin. /n/ va /d/ tovushlari ham bor oldin topilgan. Bu qatorda konsonans "night" va "day" so'zida uchraydi.

Konsonans

Satr raqami

18

She'r satri

"Weep--while I weep"

/wi:p waɪl aɪ wi:p/

Fonologik vosita

weep- while

/wi:p/ waɪl /

/w/ /p/

/w/ va /p/ tovushlari yuqoridagi o'n sakkizinchi qatordagi undoshlikdir. Bu qatorda konsonans "weep" va "while" so'zlarida uchraydi.

Onomatopeya

Onomatopeya

Satr raqami

12

She'r satri

"I stand amid the **roar**"

/aɪ stænd ə'mɪd ðə rɔ:r/

Fonologik vosita

Roar

16

"How few! yet how they

creep"

creep

18

While I **weep**--while I weep!

Weep

19

O God! can I not **grasp**

O, grasp

21

O God! can I not save

O

Simpson (2004: 67) onomatopeyaning ikki turini ajratadi: leksik va leksik bo'lmagan.⁵ Leksik onomatopeya tilda to'g'ridan-to'g'ri tovushlarga taqlid qiluvchi tan olingan so'zlardan foydalanadi, masalan, "thud", "crack", "slurp" va "buzz". Bu so'zlar ramziy ma'noda ular tasvirlagan tovushlarni ifodalaydi, til chegaralaridan oshib ketadi. Boshqa tomondan, leksik bo'lmagan onomatopeya mavjud lingvistik tuzilmalarga tayanmasdan, haqiqiy dunyo shovqinlarini to'g'ridan-to'g'ri taqlid qiluvchi tovushlar klasterlarini o'z ichiga oladi. Misol uchun, avtomobilning aylanayotgan ovozi ifodalash "vroom vroom" yoki "brrrrm brrrrm" kabi leksik bo'lmagan taxminlardan foydalanishni o'z ichiga olishi mumkin. Bu taxminlar real dunyo tovushlari bilan chambarchas mos keladi va lingvistik konventsiyalarga yoki tan olingan so'zlarga mos kelmasligi mumkin.

She'rda o'n ikki, o'n olti, o'n sakkiz, o'n to'qqiz, yigirma birinchi satrlarda onomatopeya holatlari mavjud. O'n ikkinchi qatorda "roar" "bo'kirish" so'zi qirg'oqqa urilayotgan to'lqinlarning ovozigacha taqlid qiladi. O'n oltinchi qatorda barmoqlar orasidan harakatlanayotgan qum donalarining tovushini taqlid qiluvchi sekin, sudraluvchi harakatni nazarda tutuvchi "creep" "o'rmalash" so'zi ishlatiladi. O'n sakkizinchi qatorda "weep" "yig'lash" yig'lash yoki yig'lash ovozi taqlid qiladi. /əʊ/ tovushi muayyan ob'ektlarga murojaat qilish tuyg'usini bildirish uchun ishlatiladi. O'n to'qqiz va yigirma birinchi satrlarda shoir Xudoga murojaat qiladi. O'n to'qqizinchi satrda shoir o'z dardini tinglovchi bilan baham ko'rsa, yigirma birinchi satrda shoir kimdandir yengillik izlaydi.

Simpson, Sorlin. . The 'indisciplinarity' of stylistics. Topics in Linguistics 14 2004, P.67

Tahlil natijasiga ko'ra, Edgar Allan Poning 'A Dream Within A Dream' she'rida alliteratsiya, assonans, konsonans va onomatopeya kabi bir nechta fonologik vositalardan foydalanganligi aniqlandi. Bundan tashqari, she'rda sof, sodda, qo'shma va undov gaplar kabi turli xil gaplar mavjud. Quyidagi jadvalda har bir fonologik vositaning umumiy takrorlanishi ko'rsatilgan.

Fonologik vositalardagi izlanish natijalari

Fonologik vositalar	Takrorlanishi
Alliteratsiya	5
Assonans	5
Konsonans	5
Onomatopoeia	5

Jadvalda Edgar Allan Poning "A Dream Within A Dream" she'rida aniqlangan fonologik qurilmalar keltirilgan. Tahlil natijasida ma'lum bo'ldiki, she'rda beshta fonologik vosita qo'llangan: alliteratsiya, assonans, konsonans va onomatopeya. Bundan tashqari, ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, she'rda eng ko'p ishlatiladigan fonologik vosita konsonans, assonans, alliteratsiya va nihoyat, onomatopeya.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, Edgar Allan Poning "A Dream Within A Dream" she'rida o'zining uslubiga xos ravishda turli fonologik vositalar, jumladan, alliteratsiya, assonans, konsonans, onomatopeya qo'llangan. Bu qurilmalar she'rning ritmik va musiqiy ohangdorligiga hissa qo'shadi, ovoz chiqarib o'qilganda uning eshitish jozibadorligini oshiradi. Bunday fonologik vositalardan foydalanish hissiy tuyg'ularni uyg'otish va tomoshabinlar uchun unutilmas o'qish tajribasini yaratishga qaratilgan. Ushbu qurilmalar orasida eng ko'p qo'llaniladigan konsonans, undan keyin assonans va alliteratsiya, onomatopeya esa eng ko'p ko'zga tashlanadi. Umuman olganda, bu topilmalar shoirning "A Dream Within A Dream" da kuchli va ta'sirchan she'riy tajriba yaratish uchun tovush naqshlarini mohirona ishlatganligini ta'kidlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Roziqovna, Kurbonova Nodira, and Mustafoyeva Makhfuza. "ORIGIN AND FEATURES OF THE SONNET GENRE" Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities 11.1 (2023):141-147
2. Khodjayeva, Dilafruz Izzatullayevna, Parvina Ulugbekovna Mustafoyevna. "PHONETIC AND GRAMMATICAL ASSIMILATION OF BORROWED WORDS." Theoretical & Applied Science 11(2020):547-550
3. Phonological Level In Allama Iqbal's poem "the Bird's Complaint": A Stylistic Analysis Fikry Prastya Syahputra, Indah Permata Sari Manurung, T Silvana Sinar fikry.gokil@gmail.com University of Sumatera Utara Medan, Sumatera Utara, Indonesia
4. A Phonostylistic Analysis of William Blake's Poem Cradle Song Fareed Hameed Al-Hindawi and Noor Dhia' Hussien
5. A Stylistic Analysis of Robert Frost's Selected Poems 1Aneeqa Latif 2 Dr. Muhammad Ajmal* 3Dr. Saira Maqbool
6. Geyh, Paula; G. Leebron, Fred; Levy, Andrew. Postmodern American Fiction. Norton Anthology. – New York, London: W.W. Norton & Company, 1998. – P. X. 9 (Xajiyeva F.M tarjimasini)
7. Alliteration As A Special Stylistic Technique Zebo Nizomova Teacher of Department English language Jizzakh State Pedagogical Institute
8. A Phono-Stylistic Analysis Of Rose Milligan's Poem Dust If You Must Witness Eunike Margaretta1 , Salwa Saleh Madi 2 & Rahmadsyah Rangkuti 3

9. 9. Stylistic Analyses of One Art, Do Not Go Gentle into that Good Night, and Villanelle of Spring Bells
10. 10. Magnus, M., 2001. What's in a Word?: Studies in Phonosemantics. The Faculty of History-Philosophy.
11. 11. Rashidovna, B. Z. (2022, June). Basic Approaches to Minimization of Vocabulary in Russian and European Educational Lexicography. In E Conference Zone (pp. 169-174).
12. 12. Zarina, B. (2023). DISTANCE LEARNING IN OUR COUNTRY. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 19(7), 140-141.